

ki mu cvetni prah otresejo; zato naj se ondi, kjer po navadi jesenske megle zgodaj nastajajo, le zgodnji hmelj sadi. Suhi ali zlo vetrovni kraji, kjer poredkoma in po malem rôsa pada, niso za hmelj, ker se perje zavolj pomanjkanja vlage posuši in cvetni zarod se zamori.

Gospodarska skušnja.

(V pavolo zavito grozdje in sadje se dolgo ohrani frišno). Skušnja je učila, da ima pavola lastnost, marsiktero reč dolgo časa dobro ohraniti. Tako so steklenico (flaško) mesene juhe ali župe čez leto in dan prav dobro ohranili, ko so jo v pavolo rahlo zavili. Amerikanci so skusili to tudi z grozdem, tako-le: Grozd so pustili na pečli dolgo časa in celó noter do zime; potem so ga odrezali z ostrim nožem, in grozd, ko so mu odrebili vse gnjile jagode, pustili v mrzlem hramu; zatem so ga zavili v pavolo in položili v posódo iz belega plêha grozd na grozd, pa le toliko grozdov, da grozd grozda ni preveč tlačil; to storivši so zakapali pokrov s smolo. Tako shranjene posode se spravijo v hladnem hramu, v katerem pa ne zmrzuje. Tudi hruške in jabelka zavijajo Amerikanci v pavolo; tako zavite se ohranijo za prodaj dolgo dobre in tudi lepe v barvi.

(Sirovo maslo ali puter se dá najbolje umesti) v hramu, kjer ni gorkote čez 12 stopinj, pa tudi ne pod 10 stopinj Romirjevega gorkomera. Mleko in smetana morata imeti enako gorkoto, kar se lahko doseže, da se po potrebi zgrejeta ali pa shladita.

O Vodnikovem spominku.

V Radoljci 2. svečana 1862.

Zopet obhajamo rojstni god našega neumrlega Vodnika. Sveta dolžnost mi je tedaj o njegovem spominku spregovoriti.

Spomin slavnih rojakov v narodu je dokaz narodne probude in zavesti. Spomin se mora izraziti očitno, primerno, dostojno in koristno. V spominjevanji ležati mora novo kalivno seme za národne djanja, za izobraženje in poslavljenje naroda. Seme ne sme biti mrtvo, temuč mora imeti v sebi moč porodivno. Ako ima to sploh veljati v narodih, tedaj je posebno koristno vodilo o narodih, ki dremali so v teku vremen in nezgod, in se še le izbujajo iz težkega spanja. Kjer narodno polje razcveta se krasno in obilno, ondi ga primerno kinčajo ponosni spominki poslopij, stavb, slavolokov itd. Al kjer leži še polja toliko nerodovitnega, tam mora se najpopred obsejati s semenom narodnim.

To seme je slovstvo.

S slovstvenim napredovanjem zamoremo postaviti tedaj najdostojniši in najkoristniši spomin neumrjočemu Vodniku.

Moj nasvet je tedaj, da naj se darovi za njegov spominek donešeni, obrnejo za slovstvo in sicer tako, da se vsakoletne obresti od glavnice postavijo za darilo najizvrstnejemu slovstvenemu delu. *)

Za izpeljavo te namembe naj se ustavi odbor treh v slovstvenih rečeh zvedenih rodoljubov, ki imajo svetovati pravila in red za darila.

To je moja povrhna misel, ki si jo le za to izreči upam, ker bil sem pričetnik Vodnikovega spominka. To sem želel, in tudi v ta namen naberl darove, da bi postavil se očiten kamniten spominek ali pri rojstni hiši Vodnikovi ali na grobu njegovem ali v sredi Ljubljane. Sprememba mojih tadanjih misel opira se na boljše prevdarjeno pravilo zgorej izrečeno.

*) Nadjamo se, da vsakdo bo rad potrdil gosp. doktorjev nasvêt, ker vsako leto bi se iz obresti postavil po tem Vodniku duševen spominek, — glavnic pa ostane, da bo kadaj kakor koli vendar še mogoče z nabranimi novimi doneski postaviti kamniten ali železen spominek. Vred.

Treba tedaj, ker se imajo darovi drugače obrniti, kakor je bilo iz početka obljubljeno, da dragi rojaki in rodoljubi izrečejo: ali so s tem mojim predlogom zadovoljni ali ne? Naj tedaj oni, ki jim izrečena namemba ni po volji, naznanijo svojo misel kmalo vredništvu „Novic“ ali jo spregovoré kje drugod očitno.

Gledalo se bode na večino glasov ali molčečih in tedaj s to mislijo zastopljenih dariteljev, ali pa ji nasprotnih. Potem se bode zamoglo zastran odbora govoriti, da ta prime delo v roke, in ob letu bodemo imeli že lep in razveseliven dušen spominek Vodnikov.

Sicer pa obljubimo vsi rojaki danes, Vodniku postaviti v naših mislih, čutkih in delih spomin s tem, da sledimo zvesto za njim, našem vodnikom, na poti narodne omike in narodnega blagostanja.

Duh njegov naj edini vlada, vodi nas!

Dr. Lovro Toman.

Govori

v poslednji „besedi“ narodne čitavnice ljubljanske na čast Vodniku.

Govor Fr. Malavašičev.

„Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó;
Dovolj je spomina —
Me pesmi pojó!“ —

Tako je pél v začetku tega stoletja naš oče Vodnik, — mož, ktereга imenujemo Slovenca prvega, — mož, ktereга iskrena ljubezen do domovine je unemala rojake na vse strani, — mož, ktereга sto in četerti rojstni dan obhajati je namen nocojšne beséde, namen mojega govora.

Srce mi vpada, trese se mi v persih, ko prevdarim, česa se lotil sem, da bi dosegel svoj namen, in ustregel Vam, Gospóda! Pa vendar — skušnja veljá!

„Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó!“ — —

Imenitne, pomenljive besede! — Gospóda! ne zamerite, da jih obrnem drugače, kakor si jih je mislil naš oče Vodnik; ne zamerite mi, ako rečem brez ovinka, da je bil Vodnik v tej reči sicer prerok — pa v narodnem obziru kriv prerok, ko je pél:

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo! — —

Časi marsikoga prekanejo, in tudi njemu niso prizanesli. — Veselimo se, da se je tako zgodilo!

Ozrem naj se po tej krasni dvorani, ali v lepe ravnine slovenskih dežel, ali v obertne doline, na višave planinske; ozrem naj se na bregove bistre Save, dereče Drave, šumeče Mure, doneče Soče — ali naj me peljejo oči na obrežje bogatega jadranskega morja — naj pogledam na cveteče polje naše mlade pa rodovitne literature — — povsod, povsod — in vse, vse mi pričuje, da ima naš Vodnik sinov, kolikor je pravih mož in mladenčev slovenskih — mož in mladenčev, kterim današnji čas ni vganjka, kterih srca napaja kri čisto slovenska.

Gospodje! rekel sem, da je bil Vodnik kriv prerok, ko je pél v svoji otožnostil „Ne sina po meni ne bo!“

Prašam Vas, gospodje! ali ste Vodnikovih misel? Gotovo ne bi ne eden Vas hotel — ne mogel — ne smel reči: jez nisem Vodnikov sin!

Vidim Vam na obrazih, da ste njegovi zvesti, čvrsti sinovi, da ste tukaj v središču slovenstva namestovavci dragih bratov vseh slovenskih dežel, kteri nam nocoj morda v duhu pošiljajo svoje goreče želje, z nami se veseliti — z nami biti zvesti sinovi Vodnikovi! — Slava Vam! Slava vsem bratom Slovencom! — —

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo! —

Ali je res, kar je Vodnik pél: „Ne hčere po meni ne bo?“

Gospôda! dovolite mi, Vas nekoliko peljati nazaj v Vodnikovo življenje — al da prav rečem — v Vodnikovo prizadevanje in trpljenje za narod slovenski.

Mož pohlevnega pa stanovitnega srca je preiskoval nadzemlje, zemljo in podzemlje. Kodar koli pa je hodil, povsod je nabéral gradiva — priprave svojim naslednikom, svojim zvestim sinovom. Zahajal je v tamno drobovje podzemeljskega sveta — zahajal je v borne kočice priprostega kmetiča kakor v mogočne poslopja in gradove ponosnih grajšakov — vzdigoval se je v duhu med večno nepremikljivo ozvezdje, — pa povsod — na zemlji, pod zemljo in nad zemljo je dobival kaj gradiva ali priprave za nepodkupljivo in neprekupljivo narodnost — za omiko, za narodno zavednost — za domoljubnost svojih naslednikov, — svojih zvestih sinov!

Marsiktero lepo cvetlico, marsiktero žlahno rožico je pobral na veličanskih planinah, na rodovitnih ravninah, v obrtnih dolinah svoje domovine in jo vsadil v vert narodnosti. Tù jo je redil in ljubil zvesto in unetega srca, kakor redi in ljubi svoje priserčno dete zvesti oče, zvesta mati — do poslednjega svojega diha.

Tamotni, mrzotni so bili dnevi tistega časa, — al duh, tudi v jeklene spone vkovan, zdrobí s časom verige in premaga vsako ovéro duševno.

Tudi Vodnikov duh je bil slaven zmagovavec. Glejte! kmalo po njem je prešnil enega njegovih najvrednejših sinov — slavnega Prešerna, kateri je prerokoval svojemu narodu bolj vesele, bolj srečne čase, ko je pél:

Vremena bodo Slovencom se zjasnile,
Jim milši zvezde kakor zdaj sijale,
Jim pesmi bolj sloveče se glasile!

In kar je slavni Prešern prerokoval, to smo doživeli.

Al ni ga veselja popolnega, ni je sreče cele, dokler ni skladnosti, dokler ni harmonije v družini, bodi si kakoršni koli. Vsak narod je družina, torej tudi slovenski narod. Lepa, čvrsta družina je.

Nevtrudljivo se bojujejo možje, sinovi, bratje te družine; nevtrudljivi delavci so na mladem, pa rodovitnem polji našega napredovanja, naše omike — z eno besedo — naše narodnosti.

Teško, težko je njih delo; — pa vsaka kapljica njih potú je sladko hladilo vsakemu marljivemu delavcu, kadar vidi, da mu pot ne moči obličja zastoj — brez uspeha.

Al ukvarjajo naj se nevtrudljivi delavci od dneva do mraka, od mraka do dné, — brišejo in brišejo naj si pot s svojega obličja — njih prizadevanje ostane brez popolnega uspeha, ako jim manjka zvestih pomočnic, — pridnih podpornic!

Še le potem oživi v vsakem prizadevanju, v vsakem početju duh napredovanja, oživi sladka harmonija, kadar prešine en duh, ena misel delavce in njih tovaršice; — še le potem se odseda delo in napreduje veselo, kadar je vse enih misel, enega srca! — —

Padala nebeška mana
Izraeljcom je v puščavi,
Zginila je — ak pobrana
Ni bila ob uri pravi.

Gospé! up naše sedanjosti! — Gospodične! up naše prihodnosti! Nebeška mana svobode, narodnega napredovanja je padla na zemljo slovensko. Vaši možje, vaši sinovi, vaši bratje hité jo pobérati. — Ali jim hočete biti pomočnice, podpornice pri tem sladkem delu? Da! hočete biti! — Vidim Vas, kako se Vam bistrijo krasne oči, kako se Vam rudéčijo mili obrazi, kako Vam polje žlahno srce v persih; v duhu se mi zdi, da slišim milo šepetanje iz Vaših ljubeznjivih ust: Tudi me vse smo zveste hčere Vodnikove, smo zveste hčere slovenske!

Slava Vam! Slava! — —

Hitimo tedaj ročno poberati nebeško mano svobode na krasnem polji narodnosti — vsi enih misel, enega srca, da se bo od sedaj in na vse véke radoval duh očeta Vodnika in še našim vnukom in vnukov vnukom glasno oznanoval, da se je motil, ko je pél:

Ne hčere ne sina
Po meni ne bo!

Pevec buditelj.

Za Vodnikov god zložil in govoril A. Okiški.

Tužna b'la je domovina,
Pokrivala gosta tmina
Čez in čez po njej goró in plan;
V megli skrit bil vrh Triglava,
Mem' Vršaca bistra Sava
Tiho tekla je na južno stran.

Solnce je drugod sijalo,
Nam pa za oblaki stalo,
Segal ni v domovje blagi žar.
Drugi so spomlad imeli,
Srečni glasne pesmi peli;
Tukaj bil neznan je rajski dar.

Ni duhtelo lepo cvetje,
Čulo ni se mično petje,
Ker je molčal glas krilatih trum.
Slavna lipa ni zelena —
Bila čisto zapuščena,
Ni razlegal veselje se šum.

Potnik tod otožen tava,
Pot zarašča mu goščava,
Nič prijetnega več tukaj ni.
Pusto, prazno je stvarjenje,
Mrtvo skoraj vse življenje;
Kaj bo, ako se ne spremeni? —

Pevske boginje z visine,
Ktere ne trpijo tmine,
Vidijo Slovenje črno noč.
Toraj pevca ji zbudijo,
Liro dično podelijo —
Z njo mu dajo rajskih glasov moč.

Pevec z liro vnet odide:
Ves otožen je, ko pride
Na slovenski zapuščeni svet.
Vbira strune miloglasne,
Rod budi, ko pesmi krasne
Na pokrajnah naših jame pet:

„Kdo s tako tamoto
Je tebe obdal.
Ki kdaj se te Grek in
Latinec je bal?“

„Pokazi se solnce
Z nebeških višav,
Da v novi lepoti
Stal bode Triglav.“

„Ustani, dežela
Premila, moj dom!
Nebeške zaklade
Pokazal ti bom.“

„Presrečne spomladi
Napoči naj čas,
Veselega petja
Razlegaj še glas.“

„Dva sedem sto solncov
Zarašča te mah,
Odginalo bo cvetje,
Potrebi le prah!“ —

„Na kviško! izbudi
Se dragi moj rod,
Da slave prihodnje
Obhajal boš god!“

Še se razlega mogočno donenje,
Ko že razvija se novo življenje:
Zarije plamen na hip zaigra,
Solnce Slovenije tmino prežene,
Zarke po zemlji razsiplje rumene;
S čuti presladkimi srca navdá
Zali razgled na goré in v doline,
Ktere prečudna bliščoba prešine.

Belih snežnikov migljá lesketanje,
V jeku prijaznem dviguje se na-nje
Glasno šumenje posavskih valov.
Cvet pomladanski blišči se v nižavah,
Nježno zelenje po logih, dobravah:
„Zarod poganja, preroben, vés nov!“
Pevcove strune še vedno donijo,
Z milim soglasjem Slovence budijo.